

וכיון שלומדים משם, צריך שיהיה התנאי שמתנה בדיוק כמו שם.

מה התם [שם] **התנאי** היה **בדבר אחר** — שיעברו את הירדן וילחמו בארץ ישראל, **והמעשה** היה **בדבר אחר** — שיקבלו את נחלת ארץ הגלעד שבעבר הירדן מזרחה. **אף כל** התנאים צריכים להיות באופן זה.

לאפוקי הכא [להוציא כאן] בכרייתא **דתנאי** עה-ב **ומעשה** הם **בדבר אחר**, בגט עצמו, שהתנאי הוא להחזיר את הגט והמעשה הוא שיהיה גט, ואין תוקף לתנאי גם אם היה אומר את התנאי קודם למעשה.

אלא אמר רב אדא בר אבהו: הטעם שבכרייתא בסיפא, הגירושין חלים על אף שהתנה עמה שתחזיר הנייר, **משום דתנאי ומעשה** הם **בדבר אחר**⁽⁶⁾, ואין תוקף לתנאי,

הגירושין חלים על אף שהתנה עמה שתחזיר את הנייר, **משום דמעשה קודם לתנאי**, ואין תוקף לתנאי, ואינה צריכה להשיב הנייר⁽⁷⁾.

מתקיף לה רב אדא בר אבהו: מדבריך עולה כי **טעמא** שהגט חל בהתנה עמה על מנת שתחזיר הנייר, משום דנאמר **המעשה קודם לתנאי**.

הא אם היה אומר את **התנאי קודם** לאמירת **המעשה**, היה חל התנאי שצריכה להחזיר את הנייר, וכשהיתה מקיימת את התנאי **לא** **הוי גיטא** [לא היה חל הגט].

אי אפשר לומר כן, שהרי **מכדי, כל תנאי, מהיכא גמרינן** להו [מהיכן נלמד] שאפשר להתנות?

מתנאי בני גר ובני ראובן.

הכרייתא לחדש שיש הבדל בין והנייר שלי לבין על מנת שתחזירי הנייר, אבל מה שנקטו בכרייתא מעשה קודם לתנאי, זה נכתב בדווקא. לפי דברי תוספות הרא"ש [בעמוד ב] והתוס' לעיל [כ ב ד"ה על] שכתבו כי רבא חולק וסובר שאין פסול של תנאי ומעשה בדבר אחד, מתורץ הקושיא, שאין להקשות על רבא שיש חסרון של תנאי ומעשה בדבר אחד, כי רבא סובר שאין פסול משום תנאי ומעשה בדבר אחד.

8. התוספות מפרש כי הפסול מחמת שהתנאי סותר את המעשה, וכן מפרשים הר"ן והרשב"א. הבית שמואל [לח ז] מוכיח ששיטת הרא"ש [בב"ב פרק ח סימן מח] כי אף אם אינו סותר, לא מועיל תנאי ומעשה בדבר אחד. וכן מוכיח מהרא"ש אצלנו שכתב כי גם בתנאי של על מנת שהמעשה חל מעכשיו, צריך להזהר שלא יהיה תנאי ומעשה בדבר אחד. אבל הקרבן נתנאל

משנה] כתב שמשא ציוה ליהושע שיתן, וכן כתב האבני מילואים בשם השאלות שהושע לא היה השליח של משה אלא הוא ואלעזר היו אלו שחילקו את הארץ.

הלחם משנה [אישות ו ד] מקשה לפי הרמב"ם, היכן ראה רבא שמדובר כאן שנתן את הגט לפני שאמר את התנאי, שמקשה "תיפוק ליה דהוי מעשה קודם לתנאי".

7. לכאורה קשה מה תירץ רבא, הרי גם על רבא עצמו קשה כעין מה שהקשה על אביי, טעמא דמעשה קודם לתנאי, הא תנאי קודם למעשה לא הוי גיטא, מכדי כל תנאי מהיכא גמרינן וכו' מה התם תנאי בדבר אחד ומעשה בדבר אחד וכו', וכמו שמקשה רב אדא בר אבהו על רבא.

ומבאר הריטב"א, שרבא סובר כי בכרייתא מדובר באמת שהתנה תנאי כפול, ורק נקטה לישנא קייטא ולא דקדקה לפרש זאת, כי כוונת

ואינה צריכה להשיב את הנייר.

רב אשי אמר: הא מזי [ברייתא זו כדעת מי היא]? כדעת רבי היא⁽⁹⁾.

דאמר רב הונא אמר רב: כל האומר תנאי בלשון על מנת כאומר "מעכשיו" דמי [נחשב], והגירושין חלים מיד, בתנאי שתקיים אחר כך את התנאי.

אם כן יוצא שמקבלת את הגט בשעת הגירושין והנייר שלה על מנת שתחזירהו לאחר זמן, ומתנה לזמן שמה מתנה, ולכן מועלת הגירושין, כיון שקונה את השטר עד לשעה שמחזירה.

אתקין שמואל בניטא דשכיב מרע שאם רוצה להתנות שהגט יחול רק אם ימות, שיתנה בלשון זה:

אם לא מתי לא יהא גט, ואם מתי יהא גט.

כיון שצריך תנאי כפול, ואם לא כופל את התנאי, הגט חל מיד בלא קיום התנאי, ואם

הוא כהן, היא נפסלת עליו, ואינו יכול להחזירה.

ומקשינן: ולימא [ושיאמר] בסדר הפוך: אם מתי יהא גט, ואם לא מתי לא יהא גט!

ומתריצין: לא מקדים איניש פורענותא לנפשיה [אדם פורענות לעצמו], ולא מקדימים לומר קודם את הצד שימות.

ומקשינן: ולימא [ושיאמר] בסדר זה: לא יהא גט אם לא מתי, ויהא גט אם מתי.

ומתריצין: בעינן [צריך] שיתנה את התנאי קודם לאמירת המעשה, ואילו בנוסח זה, מפרש את המעשה — "לא יהא גט", לפני שמפרש את התנאי — "אם לא מתי".

מתקיף לה רבא: מכדי, הרי כל תנאי מהיכא גמרינן [מהיכן נלמד] שאפשר להתנות? מתנאי בני גר ובני ראובן.

וכיון שלומדים משם, צריך שיהיה התנאי שמתנה בדיוק כמו שם.

בפעולה אחרת, אינו נחשב תנאי ומעשה בדבר אחד.

9. לכאורה צריך ביאור מדוע מיאן רב אשי בתירוץ הקודם, ובמיוחד קשה לפי הראשונים הסוברים כי לכו"ע לא מועיל כשהתנאי והמעשה בדבר אחד, אם כן מדוע הוצרך רב אשי להעמיד רק כרבי.

וכתבו הרא"ש והר"ן שמכאן מקור הרמב"ם [אישות ו ז] שבתנאי של על מנת אין צריך משפטי התנאים, וכך סובר רב אשי, ולכן אינו יכול לתרץ כמו התירוץ הקודמים, והוצרך לומר שרבי היא.

[אות ק] דוחה שאין ראייה מהרא"ש.

מלשון רש"י [ד"ה בדבר] משמע שתנאי ומעשה בדבר אחד לא מועיל אף אם אינו סותר, וכן משמע מהגר"א [לח ה] שלומד כן ברש"י.

הקהילות יעקב [קידושין סימן נ ב] מקשה לפי שיטת הרא"ש שהפסול בתנאי ומעשה בדבר אחד הוא גם כשאניס סותרים זה את זה, אם כן בכל גיטין וקידושין שהאשה היא הנקנית או המתגרשת, כיצד אפשר לעשות תנאים הקשורים בה, כגון על מנת שתתן מאתים וזו או על מנת שלא תשתה יין, הרי זה תנאי ומעשה בדבר אחד. ותירץ שדווקא אם התנאי הוא בהקנאה, כגון נתינת גט על מנת שתחזיר הנייר, נחשב תנאי ומעשה בדבר אחד, אבל אם התנאי

אם מתי יהא גט אם לא מתי לא יהא גט —
כי בעינן [צריך] שיאמר את צד ההן קודם
ללאו⁽¹⁰⁾.

מתניתין:

האומר לאשתו: הרי זה גיטך על מנת
שתשמשי את אבא, ולא נקב כמה זמן תהא
משמשת אותו.

או שאמר לה: על מנת שתניקי את בני, ולא
נקב כמה זמן תהא מניקתו.

אם שמשה את אביו או הניקה את בנו בגיל
ההנקה, נתקיים התנאי, והרי היא מגורשת;

וזמן קיום התנאי: לשימוש האב הזמן הוא
כל ימי חייו, אבל לגבי ההנקה, זמן קיום
התנאי הוא רק בתוך זמן ההנקה.

ולפיכך שואלת המשנה: כמה היא מניקתו,
כלומר כמה הוא זמן ההנקה, שאם הניקה
אותו בתוך אותו הזמן נתקיים התנאי?

שתי שנים⁽¹¹⁾ מיום שנולד.

מה התם [שם] בתנאי בני גד ובני ראובן,
הקדים בתנאי את חלק ההן [הכין] [החיובי]
— מה יהא אם יתקיים התנאי, קודם לחלק
הלאו [השלילי] — מה יהא אם לא יתקיים
התנאי.

אף כל התנאים צריכים להעשות באופן זה.

לאפוקי הכא [להוציא כאן] בנוסח שהתקין
שמואל שמפרש את צד דלאו קודם שמפרש
להן:

אלא, אמר רבא: כך צריך להתנות בגט של
שכיב מרע: אם לא מתי לא יהא גט, אם מתי
יהא גט, אם לא מתי לא יהא גט.

ומפני מה אומר את התנאי בנוסח מורכב כל
כך.

ומבארין: בתחילה אומר: אם לא מתי לא
יהא גט — כי לא מקדים איניש פורענותא
לנפשיה, ולכן פותח בתנאו באפשרות שלא
ימות.

ואחר כך מוסיף ואומר את האפשרות שיחול
הגט ואחריו את האפשרות שלא יחול הגט:

10. כתב הר"ן, מכאן ראייה שחסרון הן קודם
ללאו הוא שלא לסיים בהן, כי בגמר דבריו אדם
נתפס, ואם מסיים בהן המעשה נתפס, ואם
מסיים בלאו התנאי נתפס, אבל אין קפידא
להתחיל דווקא בהן, שהרי כאן מתחיל בלאו
ומסיים בלאו, וההן באמצע. וכתב המשנה למלך
[אישות ו א], לפי זה אם התחיל בהן ואמר לאו
וסיים בהן פסול.

11. בגליון מהרש"א כתב, כי מלשון "שתי
שנים" משמע, שבשנת העיבור, חודש העיבור
הוא בכלל השנה, ובאותה שנה מניקתו י"ג
חודשים. אבל בגמרא [כתובות ס א] אמרו לגבי
מינקת שנתאלמנה, לא תנשא כ"ד חודש, משמע

וכתב הבית שמואל [סימן לח ג] שמהר"ן
משמע כי דווקא בשכיב מרע יקדים את הלאו
להן כדי שלא להקדים פורענות, אבל בשאר
תנאים צריך להקדים את ההן. ומשמע מדבריו

או שאמר האב אי אפשר שתשמעני.

אף אם אמר זאת שלא בהקפדה — שלא הכעיסה אותו, ואין ההקפדה ממנה, ולא היא גרמה לכך שאביו לא ירצה בשימושה.

בכל זאת אינו גט, כיון שלא התקיים התנאי שהתנה עמה.

וכל שכן שאינו גט באופן שההקפדה ממנה.

רבן שמעון בן גמליאל אומר: באופן כזה שהיא לא הקפידה והעיכוב אינו ממנה, הרי זה גט.

שכן כלל אמר רבן שמעון בן גמליאל: כל עכבה שאינה הימנה — כל מניעה בקיום התנאי שלא נגרמה מצידה, היינו שלא היא עיכבה את קיום התנאי אלא העיכוב בא מצד אחר, הרי זה גט אף על פי שלא נתקיים התנאי.

רבי יהודה אומר: זמן ההנקה הוא שמנה עשר חדש בלבד.

אבל היות והבעל לא קבע זמן בתנאו, לכן, אם מת הבן קודם שהספיקה להניקו, או שמת האב ולא שימשה אותו, אף על פי שלא קיימה את התנאי — הרי זה גט, שאנו אומרים, שלא נתכוון הבעל בתנאו לצער אותה ולעכב גירושה, אלא לשם רווחתו⁽¹²⁾, ומאחר שמתו, שוב אינו צריך בקיום התנאי, ואילו היה יודע שימות האב או בנו, לא היה מתנה עמה⁽¹³⁾.

אמר הבעל לאשתו: הרי זה גיטיך על מנת שתשמשי את אבא שתי שנים, או שאמר לה: הרי זה גיטיך על מנת שתניקי את בני שתי שנים, שקבע לה זמן בתנאו, ונמצא שאינה מגורשת עד שתשלים את הזמן שהתנה עמה.

מת הבן או שמת האב קודם שנשלמו שתי שנים.

לפעמים קולא, שאם מת חל הגט, מכל מקום החומרא שכיה יותר מהקולא.

הקרוב נתנאל [אות ח] מתרץ לדעת רש"י, שכוונתו גם לצערה וגם להרווחה, ולכן אם מת קודם שהניקה אינו גט, כיון שהתכוון לצערה, אבל אם הניקתו קצת, כיון שלא פירש ב' שנים, אנו אומרים כי כוונתו שצריך ב' שנים לרווחתו, ואם מת אינו צריך לרווחתו.

13. כך פירש הרע"ב, אבל הרמב"ם [גירושין ח יט] פירש: כי מדובר כאן בכגון שמת האב או הבן לאחר שקיימה את התנאי יום אחד, אבל אם מת האב קודם ששימשו, או שמת הבן קודם שהניקתו, אינו גט.

שאינן מוסיפין את חודש העיבור להנקה.

ובשו"ע [אהע"ז יג יא] כתב שחודש העיבור עולה לכ"ד חודש, וכתב הרמ"א, יש אומרים שלכתחילה יחוש לחודש העיבור. והגר"א מציין לגיטיין עה ב "מניקתו ב' שנים". עיי"ש בט"ז.

12. כך פירש רש"י, שלא התכוון בתנאי אלא להרווחה כל זמן שצריך. ומקשה הר"ן, שהגמרא למסקנא מעמידה את המשנה כרבנן, ולעיל [עד ב גבי איצטלית] נתבאר שלדעת רבנן מתכוון לצערה ולא להרווחה. לכן מבאר הר"ן, כי אף שכוונתו לצערה, מכל מקום רצונו שתניק כל זמן שהתניק צריך דהיינו שנתים, כי על ידי זה הוא מצערה יותר מאשר אם נפרש שכוונתו לצערה סתם, דהיינו שתניק פעם אחת, ואף שיוצא

גמרא:

שנינו במשנה: אם התנה עמה להניק את בנו או לשמש את אביו, צריכה לשמש את האב ולהניק הבן כל צרכו.

ומקשינו: ומי בעינן כולי האי, וכי צריכה להניק את הבן ולשמש את האב כל צרכם בכדי לקיים את התנאי?

ורמזנו: והרי שנינו בברייתא אחרת שתירה לכך: שאם שמשו את האב יום אחד, או הניקתו את הבן יום אחד — הרי זה גמ, שהרי לא פירש כמה זמן תשמש את האב ותניק את הבן, אם כן ביום אחד כבר קיימה את דבריו.

אמר רב חסדא, לא קשיא מדברי הברייתא על משנתנו:

הא ברייתא [זו], כדעת רבנן, והא [זו] משנתנו, כדעת רבן שמעון בן גמליאל.

שנחלקו במשנה לעיל [עד א] לגבי מי שהתנה בגט "על מנת שתחזירי לי את אצטליתי" ואבדה האיצטלית, שלדעת רבנן — אין לה דרך לקיים את התנאי ולכן אינה יכולה להתגרש בגט זה. ולדעת רבן שמעון בן גמליאל — באופן זה יכולה לקיים את התנאי על ידי נתינת דמיו.

ויש לומר: שמתניתין כדעת רבן שמעון בן גמליאל הסבור שמפרשים את דבריו אחר כוונתו, והיות וכוונתו להרויח איצטלית, מפרשים את דבריו שלא התכוון דווקא לאיצטלית אלא גם לדמיו, ואם כן אותו דבר לגבי אם התנה שתשמש את האב או שתניק את התינוק, שהתכוון לרווחת האב או

הוולד, ומפרשים את דבריו כי התכוון שתשמש את האב כל זמן שהוא זקוק לכך, ושתניק את בנו כל זמן שהוא צריך לינק.

וברייתא סוברת כדעת רבנן הסבורים שמפרשים את דבריו כמשמעו, והיות ופירש איצטלית, צריכה בדווקא להביא לו איצטלית. ואם כן, אותו דבר לגבי אם התנה שתניק את התינוק או שתשמש את אביו, כיון שלא פירש כמה זמן, מתקיים התנאי אפילו אם קיימה אותו רק יום אחד.

ומקשינו: כיצד אפשר לפרש כי משנתנו המצריכה לקיום התנאי כל הצורך, דעת רבן שמעון בן גמליאל היא.

והא מודסיפא של המשנה, מפורש בה שדעת רבן שמעון בן גמליאל הוי.

מכלל [מוכח] דתנא קמא שברישא לאו רבן שמעון בן גמליאל!

כיון שאם גם הרישא היא דעת רבן שמעון בן גמליאל, לא היו מפרשים את שמו בסיפא של המשנה, ואם רצו לפרש במשנה את שמו, היו מביאים אותו ברישא, ומכך שפירשו את שמו רק בסיפא, מוכח שרק הדין שבסיפא כדעתו.

אם כן, אי אפשר להעמיד את הדין הראשון במשנתנו שאם לא פירש זמן בתנאו צריכה לקיים את התנאי כל הזמן — כדעת רבן שמעון בן גמליאל.

אלא יש לתרץ להיפך את הסתירה שבין הברייתא למשנה:

שהברייתא המקילה בקיום התנאי וסוברת שאם לא פירש זמן בתנאו, די ביום אחד

אם כן בשלמא לדעת רבא ניהא, שצריכה להניק התינוק כל צרכו.

אלא לדעת רב אשי, שבהתנה סתם ולא פירש זמן, נחשב כמפרש שתקיים את התנאי רק יום אחד, למה לי שתי שנים, למה לי שמנה עשר חדש? והרי ביום אחד סגי [מספיק] לה לקיום התנאי!

ומתרצינן: לדעת רב אשי הכי קאמר מתניתין:

כמה היא מניקתו — יום אחד מתוך שתי שנים אלה של זמן הנקה, לאפוקי [להוציא] אם הניקתו לאחר שהגיע התינוק לגיל שתי שנים, דלא מקיימת בזה התנאי, שאין זה הנקה.

ורבי יהודה חולק על תנא קמא וסובר, שמניקתו יום אחד מתוך שמנה עשר חדש של זמן הנקה, לאפוקי [להוציא] אם הניקתו לאחר שהגיע התינוק לגיל שמנה עשר חדש דלא מקיימת בזה התנאי, שאין זה הנקה.

מיתבי [מקשים] על רב אשי ממה ששינו:

אמר לה "הרי זה גיטיך על מנת שתשמשני את אבא שתי שנים", או "על מנת שתניקי את בני שתי שנים".

ומת הבן, או שאמר האב אי אפשי שתשמשני, אפילו שלא בהקפדה, שלא היא גרמה לו להקפיד עליו, מכל מקום — אינו גמ.

ומקשינן: בשלמא לדעת רבא, שמעמידים עו-א את הרישא של המשנה שצריכה להניק שתי שנים ממש, אף על פי שהתנה סתם ולא קבע זמן, מבוארים היטב דברי המשנה:

למילוי התנאי, כדעת רבן שמעון בן גמליאל היא — דמיקל בתנאי, שאמר שיכולה לקיים את התנאי גם בנתינה דמי האיציטלית, ואמר גם שכל עכבה בתנאי שאינו מחמתה, אינו מעכב בחלות הגט.

ואילו מתניתין המחמירה בקיום התנאי וסוברת שאם לא פירש זמן בתנאו, צריך לקיים את התנאי כל הזמן.

כדעת רבנן היא — שמחמירים בקיום התנאי, והם אלו שסוברים במשנה שאם לא נתקיים התנאי במלואו מעכב הגט מלחול.

רבא אמר לתרץ הסתירה שבין הברייתא למשנה באופן אחר:

לא קשיא: כאן משנתינו מדובר בהתנה סתם שלא קבע זמן, וכשארם לא קובע זמן סתמו לכל הזמן שצריך.

כאן בברייתא מדובר במפרש שתעשה זאת ליום אחד.

רב אשי חולק על רבא ואמר: כי הברייתא מדברת בהתנה סתם ולא קבע זמן, וכל שהתנה סתם ולא קבע זמן, נמי כמפרש שתקיים את התנאי רק יום אחד דמי.

ומקשינן על רב אשי: שהרי משנתינו מדברת בהתנה סתם ולא קבע זמן.

ותנן במשנתנו: כמה היא מניקתו?

עד שיהא בן שתי שנים.

רבי יהודה אומר: עד שיהא בן שמנה עשר חדש.